

AVİM Report No: 4 • February 2014

The Armenian Apostolic Church

Mehmet Oğuzhan TULUN

AVİM Report No: 4 • February 2014

The Armenian Apostolic Church

Mehmet Oğuzhan TULUN

Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) 2009 yılı başında Ankara’da Türkmeneli İşbirliği ve Kültür Vakfı tarafından kurulmuştur. Merkez’in görevi, Kafkaslar, Balkanlar, Doğu Avrupa, Asya (özellikle Rusya, Türk Cumhuriyetleri, Irak başta olmak üzere Türkiye’nin diğer komşuları ve Asya kıtasının büyük ülkeleri) bölgelerinde ve Avrupa Birliği Teşkilatı ve ülkelerinde Türkiye’yi ilgilendiren konularda araştırmalar yapmak, bunları yazılı ve dijital ortamlarda yayımlamak, bu konularda toplantılar düzenlemek, toplantılara katılmak ve eğitim vermektir.

Bunlar haricinde AVİM, Ankara’da 1999-2009 yılları arasında faaliyet göstermiş olan Avrasya Stratejik Araştırmaları Merkezi’nin (ASAM) Ermeni Araştırmaları Enstitüsü’nün faaliyetlerini de üstlenmiştir. AVİM bu Enstitüce çıkartılmış olup halen Terazi Yayıncılık tarafından yayımlanan üç derginin hazırlanmasına yardımcı olmaktadır. Söz konusu dergiler şunlardır:

Ermeni Araştırmaları (İlk yayın 2001)
Review of Armenian Studies (İlk yayın 2002)
Uluslararası Suçlar ve Tarih (İlk Yayın 2005)

AVİM her iş günü Kafkasya ve Ermeni Sorunu, Balkanlar, Irak ve Asya ve Avrupa’yı (AB) ilgilendiren haber ve yorumlardan oluşan, e-posta ile yaklaşık 7.000 aboneye gönderilen bir bülten çıkarmaktadır.

AVİM ayrıca bir ana sayfa ve dört ayrı dosyadan (Kafkaslar ve Ermeni Sorunu, Balkanlar, Asya ve Avrupa) oluşan bir Web Sitesine sahiptir.

E. Büyükelçi Alev KILIÇ AVİM’in başkanlığını yapmaktadır.

The Center for Eurasian Studies (AVİM) was established in the beginning of 2009 by the Turkmeneli Cooperation and Cultural Foundation in Ankara. The aim of the Institute is to conduct research on matters relating to Turkey in the areas of the Caucasus, Balkans, Eastern Europe, Asia (especially Russia, Turkish Republics, all the neighboring countries of Turkey with Iraq being at the forefront, and all the countries of the Asian continent) and the European Union Organization and its member countries. It also aims to publish these findings within a written and digital environment, to organize conferences on these subjects, and to attend conferences and educate.

Apart from these, AVİM has also taken on the activities of the Institute for Armenian Research which was active in Ankara in years 1999-2009 within the framework of the Center for Eurasian Strategic Studies (ASAM). AVİM which has been established from this Institute facilitates the publishing of three journals by Terazı Yayıncılık. These journals are the following:

Ermeni Araştırmaları (first publication in 2001)
Review of Armenian Studies (first publication in 2002)
Uluslararası Suçlar ve Tarih (first publication in 2005)

The Center prepares a daily bulletin which includes news and interpretations relating to the Armenian Question, Balkans, Iraq, Asia and Europe (EU). This bulletin is sent to approximately 7.000 members by e-mail.

The Center also has a website consisting of a home page and four different folders (The Caucasus and the Armenian Issue, the Balkans, Asia, and Europe).

Retired ambassador Alev Kılıç is the director of the Center for Eurasian Studies.

Contents

The Armenian Apostolic Church	5
-------------------------------------	---

İçindekiler

Ermeni Apostolik Kilisesi'nde Yaşanan Anlaşmazlıklar	13
--	----

The Armenian Apostolic Church

Mehmet Oğuzhan TULUN

The overwhelming majority of world Armenian population is Christian. Although there are Catholic and Protestant Armenians, a very significant portion of Armenians are Orthodox Christians adhering to the Armenian Apostolic Church. The Armenian Apostolic Church is an *Oriental* Orthodox church.¹ Besides the Armenian Apostolic Church (headquarters in Armenia), the other Oriental Orthodox churches are: Syriac Orthodox Church (headquarters in Lebanon), Malankara Orthodox Syrian Church (headquarters in India), Coptic Orthodox Church of Alexandria (headquarters in Egypt), Eritrean Orthodox Church (headquarters in Eritrea), and Ethiopian Orthodox Church (headquarters in Ethiopia). While these churches acknowledge that they share religious doctrine, they are administered independently of each other. The Malankara Orthodox Syrian Church was once a part of the Syriac Orthodox Church before becoming a separate church. The Eritrean and Ethiopian Orthodox Churches were formed as separate churches after having broken off from the Coptic Orthodox Church of Alexandria.

Christianity as a religion started taking roots as a sect of Judaism in the 1st century based on the teachings and life story of Jesus of Nazareth²

(born in Bethlehem³). Christianity expanded its area of influence through the efforts of the Twelve Apostles of Jesus. From its beginnings, Christianity was subjected to repression and its adherents subjected to punishment by Jews who opposed its differing sectarian teachings, and also by the Roman Empire which ruled the lands in which Christianity had an influence. Despite the repression it faced, however, Christianity had by the 4th century succeeded in spreading its influence to the inner parts of the Roman Empire. Following this spread of influence, in the year 313, Roman Emperors Constantine I and Licinius issued the Edict of Milan; which ended the persecution against Christianity and granted Christians freedom to practice their religion. Then, in the year 380, Emperor Theodosius I decreed Christianity as the official religion of the Roman Empire. During this time period several church formations began to take shape in various locations in the Roman Empire. With the initiative of Emperor Justinian I, five of such church formations were formalized. These were located in Rome, Constantinople (Istanbul), Antioch (Antakya), Jerusalem and Alexandria. Even though Constantine I had moved the capital of the empire from Rome to Constantinople, the Roman Church began to take shape as the most dominant

1 Oriental Orthodox Christianity shares some similarities with Eastern Orthodox Christianity. It is, however, a different concept of Orthodoxy that - due to doctrinal disagreements - broke off from the prevailing concept Christianity of that time period even before Eastern Orthodox Christianity broke off.

2 A city in northern Israel.

3 A town in the West Bank of Palestinian territories.

of the five churches, and would eventually turn into the modern day Roman Catholic Church.

As these five churches were forming, starting during the reign of Constantine I, ecumenical councils encompassing prominent Christian clerics convened seven times to discuss religious doctrines and to reach consensus. Disagreements began to emerge, however, starting with the third council. During the fourth council, the Council of Chalcedon (modern day Kadiköy district of Istanbul), disagreements were experienced over the traits of the nature of Jesus Christ. Due to such disagreements, the concept of Christianity now known as Oriental Orthodoxy split from the prevailing concept of Christianity of that time, thereby creating its own formation. The Armenian Apostolic Church emerged as a part of this independent Christian formation.

An important feature of the Armenian Apostolic Church is that it is a national church. In other words, the Armenian Apostolic Church is the church of the Armenian people. Unlike the Roman Catholic Church, it does not try to bring people from around the world into the fold by using a universal discourse. The Armenian Apostolic Church primarily concerns itself with the spiritual matters of the Armenian people. For this reason, the Church has become an institution that is synonymous with the Armenian people, one that is an extremely important and essential part of their culture.

Although administered as a unified whole, due to certain historical developments the Armenian Apostolic Church contains within itself four main administrative units. These are: the Mother See of Holy Etchmiadzin (Vagharshapat/Etchmiadzin, Armenia), the Holy See of Cilicia (Antelias, Lebanon), Armenian Patriarchate of Istanbul, and the Armenian Patriarchate of Jerusalem. For this reason the Church is headed by four religious leaders: Catholicos of Etchmiadzin Karekin II, Catholicos of Cilicia Aram I, Patriarch of Istanbul Mesrob II Mutafyan⁴, and Patriarch of Jerusalem Nourhan Manougian. As it will be noticed, there are two catholici (the highest religious rank) and two patriarchs (the religious rank right below

catholicos) in the Armenian Apostolic Church. The catholicos of Etchmiadzin is first among equals, and is accepted as the spiritual leader of all Orthodox Armenians. Naturally, the two patriarchs revere the catholicos of Etchmiadzin. Even though the catholicos of Cilicia reveres the catholicos of Etchmiadzin, the catholicos of Cilicia is in fact equal in rank to the catholicos of Etchmiadzin, and there has been a historical rivalry for supremacy between the two catholicosates (holy sees). This was made most apparent during the Cold War; since Catholicosate of Etchmiadzin was located in Armenia under anti-religion Soviet rule, it was not able to properly exert itself, and the because of this the Catholicosate of Cilicia gained increased prominence especially in the Armenian diaspora.

Having settled in various places around the world after the events of 1915, diaspora Armenians established their own churches in the places that they settled. Meanwhile, due to Armenia being annexed by the Soviet Union in relatively a short period of time after 1915, the Catholicosate of Etchmiadzin experienced a decline in influence due to Soviet pressure. Although they still considered the catholicos of Etchmiadzin to be their spiritual leader, the Armenian diaspora became accustomed to carrying out their religious affairs in an independent manner. The Catholicosate of Etchmiadzin began to reassert itself after it was rid of Soviet pressure due to the collapse of the Soviet Union. It began to interfere into the administrative affairs of the Armenian diaspora's churches and attempted to collect all financial resources of the churches under its own roof. It also sent bishops from Armenia to the diaspora community, but these bishops were unknowledgeable about the cultures of the countries to which they were sent, and also behaved in a disconnected manner from the community surrounding them. From the very beginning, diaspora churches - having become accustomed to managing their own affairs - felt uncomfortable with the Catholicosate of Etchmiadzin's interventionist behavior.

Furthermore, over time a number of complaints

4 Due to a severe case of Alzheimer illness, Mesrob II Mutafyan has in practice withdrew from all of his duties. In his absence, regent Archbishop Aram Ateshian carries out the duties of the patriarch.

began to emerge regarding the Catholicosate of Etchmiadzin under Karekin II's leadership. One of the important complaints is about the Catholicosate's involment, including Karekin II himself and also the religious officials sent abroad, in corruption and irregularities. Another important one is regarding Karekin II's extremely authoritarian and disrespecting demeanor. The list of accusations pointed at Karekin II and the the Catholicosate of Etchmiadzin is as follows:

1. Karekin II was fraudulently elected through the support of former President of Armenia Robert Kocharyan and Armenian oligarchs.
2. Karekin II has had secret affairs with women and has sired two children.
3. Karekin II lacks proper knowledge about theology, and about Armenian history and church. It has been even been observed that he stammers during prayer.
4. Karekin II has a number of personality flaws. It has been indicated that he is a rude, capricious, cruel, and over-reacting man fond of money and splendor. It has been observed that in administrative affairs he is extremely authoritarian and harsh towards religious officials; and that he tries to collect all administrative, legal and educational authority under his title. It has been reported that, amidst everybody, he has scolded a bishop by saying; "I will take away your hood... I will take away your cloak... I will make you stand before your parishioners and have them witness your punishment. You will not be able to perform or conduct any ceremonies..." An important point in this regard is Catholicos of Cilicia Aram I's similar authoritarian and harsh demeanor. It has been reported that while speaking to young priests, he has said, "...anyone who does not listen and obey my orders, I will smash him and cast aside like dirty rag and will humiliate him, and will make him suffer."
5. Karekin II has appropriated the Church's property, and is a partner to a minibuss company in Yerevan.
6. Instead of having historically important religious buildings restored, Karekin II has made unnecessary spending and has engaged in tax evasion.
7. Karekin II has a habit of arbitrarily dismissing any official whom he thinks isn't obedient enough, and the number of people dismissed under his reign has reached record levels. Karekin II's term as the catholicos has been described as a reign of terror and as the spiritual massacre of the Church. In addition, he has engaged in nepotism and favoritism by hiring relatives and acquaintances to posts previously occupied by the officials he had dismissed.
8. Karekin II has repeatedly made statements and exhibited behaviors that belittle the historical importance of the Patriarchates of Istanbul and Jerusalem.
9. Karekin II has not condemned Serzh Sargsyan's allegedly fraudulent presidential election victory.
10. With his rude and childlike behavior during a meeting held with Catholicos of Georgia Ilia II, Karekin II has humiliated both the Armenian Apostolic Church, and the Armenians of Armenia and Georgia.
11. Under the reign of Karekin II, the Catholicosate of Etchmiadzin has turned into a den of intrigue, suspicion, fear, jealousy and irregularity. It has been observed that senior priests lead extravagant lives, that they have sired children, that there is an increased incidence of homosexual relations between priests in the world-wide organization of the Church. It has also been observed that the priests in Armenia are actually company owners, and that they behave less like religious officials and more like businessmen. Allegedly, amongst those engaged in corruption is the spiritual leader of the Ararat Region Bishop Navasard Gcoyan, who is pointed out as the future Catholicos of Etchmiadzin (and who is favored by Karekin II).
12. In this deviant state of affairs established by the Catholicosate of Etchmiadzin; religious officials are not picked from among those

who are pious, well-educated and morally-sound; but are instead picked from among those who misuse religion, who are unqualified, avaricious and morally-dubious.

Most recently, on top all the negative developments, a scandal occurred concerning Archbishop Norvan Zakaryan, the spiritual leader of the Armenians of France. Known to be a good person and a proper clergyman, and one who garners great respect from the Armenians of France, Zakaryan announced his resignation from his post after being subject to the publicly humiliating behavior of Karekin II. Prior to this, despite the complaints of the Armenians of France and the opposition of Zakaryan, Karekin II had appointed the convicted felon Vatche Hayrabedian to the France branch of the Armenian Apostolic Church. In a letter addressed to Karekin II, Zakaryan indicated that he was already subjected to Karekin II's mistreatment for some time, and concluded his letter by stating, "Your Reverence Catholicos, I have neither the will, nor the time to deal with clerics who have been raised with the mentality of a businessman and who have become unmanageable. For this reason, [in order to provide for a transition period] effective on November 1st 2013, I am resigning from my posts as the Spiritual Leader of the Armenians of France, as the Delegate of Western Europe, and as the Member of the Grand Clerical Council."

Instead of defusing the tension that had so far formed, Karekin II responded to Zakaryan in a manner that only exacerbated the tension. In his response to Zakaryan, Karekin II deemed Zakaryan's statements to be baseless and bizarre, and that Zakaryan was responsible for providing evidence for his claims of mistreatment. The Grand Clerical Board that convened in Etchmiadzin on July 31st 2013 accepted Zakaryan's resignation to come into effect immediately. This caused a further uproar, since, as previously stated, Zakaryan's resignation was to be effective on November to provide for a period of transition.

Aram I did not exhibit any reaction in the aftermath of the uproar caused by the Board's decision. Patriarch of Jerusalem Nourhan Manougian, however, reacted harshly. In a letter

addressed to Karekin II, Manougian made very harsh remarks, criticized some of the Catholicos' practices, and indicated the treatment towards Zakaryan was unacceptable. Reminding Karekin II of his interventionist and authoritarian demeanor, Manougian warned that despite Catholicos' desire to go down in history as a "constructive" leader, he would only be remembered as the opposite if he persisted in acting in the same manner. Also, in order to demonstrate his reaction, Manougian indicated that he would not be attending the up-coming planned meeting in Etchmiadzin of high ranking clerics that would be headed by Karekin II. Unlike Manougian and the Patriarch Mesrob II Mutafyan for whom he is acting as the regent (Mutafyan had in the past demonstrated his reaction against Karekin II), Archbishop Aram Ateshian has indicated his support for Karekin II. It has been indicated that Ateshian's support for Karekin II, which runs counter to his professed observance of the interests of Mutafyan, stems from his desire to maintain good relations with Karekin II in order to solidify his position in the Church.

In a time when Bishop Gcoyan has been tangled in corruption, Zakaryan has resigned, and a sense of tension hangs in the air; the diet (synod) of the Armenian Apostolic Church convened for the first time in 600 years. During the diet which convened in September 24-27th 2013, the items on the agenda included: preparations for the mass canonization of the Armenians who lost their lives during the events of 1915, religious ceremonies, education, and public duties of the Church. Observers noted, however, that behind closed doors not much was talked about beyond the discussions relating to the Gcoyan and Zakaryan scandals. Observers reported that other issues that cause disagreements within the Church were almost never delved upon during the diet. Unlike the observers, the Church stated that there are no serious issues or schisms within the Church. Karekin II's spokesperson Vahram Melikyan stated during a press conference that the convening of the diet was a clear testament to the Church's effort to solve problems by taking everybody's opinion into account. Indicating that disagreements within the Church are bound to happen, Melikyan went into indicate that such disagreements do not mean that there is a struggle or fragmentation within the Church. Aram I, on

the other hand, indicated that the Church needs to substantially renew itself, and to develop itself to be able to meet people’s needs and expectations. He indicated, however, that there is no fragmentation within the Church, and that they are one Church, one nation, one goal. He also stated that having two *catholici* within the Church does not constitute a problem, that it is in fact a part of the rich heritage of the Church.

Different reactions are given by the Armenian community around the world to the developments within the Church. One section of Armenians (especially members of the diaspora) is critical of these developments. They have made complaints about clerics’ involvement in corruption and their incompetence reaching alarming levels, that this state of affairs is driving Armenians away from the Church and pushing them towards other sects and cults in record numbers. They maintain the idea that the Church must adopt transparency and democracy as principles in order to remedy its current problems. They indicate that changes must be made for a better future for the Church even if it initially causes complications for it. The other section of Armenians (especially those living in Armenia) reject the accusations leveled against the Church. There are those among them who claim that a smear campaign is being waged against Karekin II and the Catholicosate of Etchmiadzin. They claim that the smear campaign is being conducted by Aram I, whom they claim is trying to make himself stand out. They indicate that implementing democratic principles is pointless and contrary to the interests of the Church, and that such discussions only serve to cause unnecessary fragmentation amongst Armenians.

What is truly important here is not Karekin II or the deviant state of affairs in the Catholicosate of Etchmiadzin. Instead, what is important is the differentiation that has occurred as a historical process between members of the Armenian diaspora (mostly Armenians in the West) and the Armenians of Armenia. Due to living under different conditions in different parts of the world, there are socio-cultural, economic, and ideological differences between the two Armenian groups. Diaspora Armenians view Armenia and Catholicosate of Etchmiadzin from a Western perspective, as critiquing observers looking in

from the outside. Armenians of Armenia, on the other hand, have a “defend the motherland” mentality, and seek to protect Armenia and its values. On one side, there are the Westerner Armenians who believe in the values of democracy and freedom; and on the other hand, there are the Armenians of Armenia who have a traditional and authoritarian mindset. Beyond religious matters, this differentiation reflects to political matters as well. Reacting against the criticisms leveled against Serzh Sargsyan-headed government in Armenia, some Armenians reply by stating, “at least they are [Sarkisyan and his government] staying in Armenia and fighting for their country instead of living overseas or running away to abroad.”

Statements made by Karekin II recently during Christmas mass highlight the differentiation between Armenians. During the Christmas mass held on January 6th 2014, Karekin II complained about the loss of traditional values in Armenian society, and indicated that this is the result of putting excessive emphasis on freedom. He remarked that through the misuse of the freedom of speech, the truth is being distorted by casting out the truth of Jesus Christ, and biased and subjective opinions are being propagated. He indicated that being blunt and insulting is seen as being brave, while responsibilities are pushed to the background in favor of rights. His most interesting remark was that aggressive human rights advocacy sometimes pushes traditional societies like Armenia to make decisions that run contrary to their own communal understanding and values. Although he did not directly point at anybody during his statements, it has been indicated by others that he directed his words at the members of the opposition, civil society and members of the diaspora who have been making harsh criticisms. As it can be seen, Karekin II perceives criticisms against him and the Catholicosate of Etchmiadzin which he leads with a different mindset. For Karekin II, what is at issue here is the incompatible nature of traditional Armenian values and foreign Western values.

Despite such developments and all the disputes that may occur among Armenians, it should not be forgotten that this is an internal matter for the Armenians. Such disputes do not mean that the Armenian community is divided. When it comes

to matters that deeply concern all Armenians like the events of 1915, Armenians will struggle as a unified front against their perceived enemy Turkey. In order to put pressure on Turkey, Armenians will engage in various activities, specifically ones which are connected to religious and historical matters. Such activities will reach their zenith in 2015, which is the centenary of 1915. In this context, Karekin II's recent election as the president of the World Council of Churches is a development that must be taken into consideration.

On November 5th 2013, Karekin II was unanimously elected as the president of the World Council of Churches during its 10th meeting.⁵ After the election of Karekin II, with the help of Armenian initiatives, the Council decided to actively join centenary remembrance activities of the so-called Armenian Genocide. For example, the Council announced that it would on 24th of April 2015 organize an international congress in Geneva, which will be attended by international law experts and genocide scholars, and which will focus on the recognition of and compensation for the so-called genocide. Alongside the congress, a universal praying ceremony (encompassing all of Christianity) will be held to commemorate the victims of the so-called genocide. The Council has also called upon Council-member churches to commemorate the victims of the so-called genocide and make effort to gain recognition for the so-called genocide. This decision of the Council is, in a way, the continuation of its 1983 decision; in 1983, the Council had recognized the so-called genocide and had called upon the UN to recognize it.

As explained above, with the election of Karekin II as the president of World Council of Churches, Armenians will want to put pressure on Turkey by using the Christian world. Spearheaded by the Roman Catholic Church, there is currently a movement in the world which seeks to strengthen the ties and increase the solidarity between different Christian groups. Based on its "first among equals" principle, the Roman Catholic Church is attempting to increase its prominence, which will inevitably cause frictions between

different church organizations. In any case, the call for the Christian world acting in unison despite all differences is an important development. The Armenians will seek to make use of such developments in various ways.

For instance, there is the issue of the canonization by the Roman Catholic Church of the Italians who lost their lives, allegedly during an Ottoman military expedition to Otranto in 1480. It should come as no surprise that this development can be used against Turks. The Christian account of the Otranto Expedition is not corroborated by documents in the archives in Turkey, but nevertheless, it appears to carry great significance for European Christians. The reason for this is that the Ottoman Empire had at one point envisaged to advance towards the inner parts of Italy and capture Rome. If this had been carried through, the Roman Catholic Church would have fallen under the control of the Ottoman Empire. The conquest of Istanbul in 1453 had sent shockwaves across Europe. On top of this shock, the possibility of the Turks moving up from the southern tip of Italy, from Otranto to capture Rome presented a catastrophic scenario for the Europeans. The Turks' plan was cut short, however, because the Ottoman sultan who had initiated the expedition, Mehmet II (Mehmet the Conqueror) abruptly died. Bayezid II, successor to Mehmet II, ordered the return of Gedik Ahmed Pasha that was leading the expedition. In a short time after the withdrawal of Ahmed Gedik Pasha and most of his troops, the Ottomans retreated from Otranto.

It is known that the city Otranto put up a fierce resistance to Ottoman military advances. According to Western historical accounts, however, Gedik Ahmed Pasha and his troops acted in a very cruel manner; they allegedly killed twelve thousand people, took five thousand people as captives and sold most captives as slaves. Western historical accounts go on to indicate that, once they stormed Otranto's castle, the Ottoman forces killed all the priests and desecrated the cathedral. Furthermore, it is claimed that they gathered the remaining approximately eight hundred men and ordered

⁵ Established in 1948, the World Council of Churches is comprised of 340 churches and church associations from 100 countries. The Council describes its mission as the encouragement of inter-church and ecumenical relations; and the protection of human rights, justice and peace around the world. The Roman Catholic Church is not a member of the Council, but an observer of the Pope is present in the organization.

them to convert to Islam or face execution. One of the men, a tailor by the name of Antonia Primaldo Pezzula, stated that they would never convert while the rest of the men agreed with Pezzula's words. As such, with Pezzula as the first one, all men were executed by the Ottomans. Allegedly, despite being beheaded, Pezzula's headless body remained standing until all the remaining men were executed. The legend goes on that one of the Ottoman executioners was so moved by this "miracle" that he converted to Christianity on the spot, and was summarily executed as well.

Moving beyond that period's Turcophobic and Islamophobic "historical" accounts, it becomes apparent that the stories surrounding the Otranto Expedition do not add up to more than being fabrications. It is not possible that twelve thousand people were killed in the expedition, because it is known that during that period Otranto's population was at most eight thousand people. Likewise, the claims of Ahmed Gedik Pasha and his troops acting in a very cruel manner during and after the siege of Otranto is not convincing; since there is no account of Ahmed Gedik Pasha ever behaving in a such a manner in his previous campaigns. Furthermore, the Otranto Expedition was carried out with the encouragement of Lorenzo de' Medici, the ruler of Florence, who was engaged in rivalry with the Papacy. Therefore, claims of cruelty in an expedition to Italy encouraged by an Italian ruler simply make little sense.

Even more importantly, during that time period the Ottoman Empire never had policy of forced conversion to Islam in the lands that it conquered. Furthermore, there is neither a European nor an Ottoman historical document from that time period that gives an account of eight hundred men being executed for refusing to convert to Islam. Such stories of martyr Christians defending their religion at the face of death only began to surface at least twenty years after the siege of Otranto.

Despite the facts that falsify the stories of "Martyrs of Otranto" and his calls for interfaith

dialogue, on May 12th 2013 Pope Francis canonized these eight hundred men whose names (except for Pezzula) aren't even known. Pope Francis thus finalized a canonization process that had been initiated back in the year 1539. It was the first time in the Roman Catholic Church's history that such a mass canonization had taken place.

This mass canonization may be used as a propaganda tool by groups such as the Armenians that are trying to propagate the image of the "cruel/savage Turk". Furthermore, the mass canonization of the Martyrs of Otranto may be interpreted as a precedent for the Armenians' plan to mass canonize the people who lost their lives during the events of 1915. Just like in the Roman Catholic Church, canonization is not a simple process to carry out in the Armenian Apostolic Church. In order for a person to be canonized, the person must be witnessed by a surviving member of the Church; and tangible proof must be shown for the person's piousness, for the death of the person due to his/her faith and for a miracle that must occur after the person's death. Beyond such theological issues, the reaction from around the world that a declaration of mass canonization will elicit will be considered as well. Based on Armenian claims, the number of people planned to be canonized is at least one and half million people. Such a canonization will go completely beyond the scope of the Martyrs of Otranto. Moreover, even historical accounts hostile to Turkey indicate that the Armenians who lost their lives in the events of 1915 died not on religious grounds, but due to political and military instigation and insurgency. Within such circumstances, the mass canonization of so many people may be seen by world public opinion as a frivolous conduct.

Consequently, when we take into consideration the efforts to attain solidarity amongst Christians, the Martyrs of Otranto and the mass canonization of those who lost their lives during the events of 1915 may be used as propaganda tools against Turkey. For this reason, these issues must be closely followed.

Sources

- Agos, “Diaspora’dan II. Karekin’e isyan dalga dalga yayılıyor,” (August 16th 2013) - <http://www.agos.com.tr/haber.php?seo=diasporadan-ii-karekine-isyan-dalga-dalga-yayiliyor&haberid=5534>
- Agos, “Kiliselerde gerginlik büyüyor,” (July 22nd 2013) - <http://www.agos.com.tr/haber.php?seo=kiliselerde-gerginlik-buyuyor&haberid=5402>
- Asbarez.com, “World Council of Churches to Observe Genocide Centennial,” (November 6th 2013) - <http://asbarez.com/115900/world-council-of-churches-to-observe-genocide-centennial/>
- DemokratHaber.net, “Dünya Kiliseleri Konseyi Başkanı seçildi,” (November 5th 2013) - <http://www.demokrathaber.net/dunya/dunya-kiliseleri-konseyi-baskani-secildi-h24434.html>
- DemokratHaber.net, “Dünya Kiliseler Konseyi’nden soykırım etkinlikleri,” (November 7th 2013) - <http://www.demokrathaber.net/guncel/dunya-kiliseler-konseyinden-soykirim-etkinlikleri-h24542.html>
- HaberTürk, “Vatikan, 533 senelik kan dâvâsı Fatih’in donanmasının tablosu ve yüzlerce azizlik ilanı ile taçlandırdı!” (May 19th 2013) - <http://www.haberturk.com/yazarlar/murat-bardakci/845652-vatikan-533-senelik-kan-davasini-fatih-in-donanmasinin-tablosu-ve-yuzlerce-azizlik-ilani-ile-taclandirdi>
- Hürriyet, “Vatikan’ın Otranto hakkında anlatmadıkları,” (May 11th 2013) - <http://www.hurriyet.com.tr/pazar/23261592.asp>
- Hetq online, “The Armenian Church is Held Hostage by Its Hierarchy: Part 1,” (October 6th 2013) - <http://hetq.am/eng/opinion/29854/the-armenian-church-is-held-hostage-by-its-hierarchy-part-1.html>
- Hetq online, “The Armenian Church is Held Hostage by Its Hierarchy: Part 2,” (October 21st 2013) - <http://hetq.am/eng/news/30136/the-armenian-church-is-held-hostage-by-its-hierarchy-part-2.html>
- Hetq online, “The Armenian Church is Held Hostage by Its Hierarchy: Part 3,” (November 5th 2013) - <http://hetq.am/eng/news/30469/hayc-ekexecin-patande-3.html>
- Hetq online, “The Armenian Church is Held Hostage by Its Hierarchy: Part 4,” (November 26th 2013) - <http://hetq.am/eng/news/30962/>
- Hetq online, “The Armenian Church is Held Hostage by Its Hierarchy: Part 5,” (December 3rd 2013) - <http://hetq.am/eng/news/31139/the-armenian-church-is-held-hostage-by-its-hierarchy-part-5.html>
- Hetq online, “The Armenian Apostolic Church is Held Hostage – VII,” (January 4th 2014) - <http://hetq.am/eng/news/31823/the-armenian-apostolic-church-is-held-hostage-%E2%80%93-vii.html>
- Institute for War and Peace Reporting, “Turbulent Times for Armenia’s Ancient Church,” (October 7th 2013) - <http://iwpr.net/report-news/turbulent-times-armenias-ancient-church>
- International Business Times, “Statement To Muslims? Pope Francis To Canonize 800 Martyrs Murdered By Ottoman Turks,” (May 6th 2013) - <http://www.ibtimes.com/statement-muslims-pope-francis-canonize-800-martyrs-murdered-ottoman-turks-1239421>
- Keghart.com, “Catholicos Karekin II Stands Accused,” (August 8th 2013) - <http://www.keghart.com/Editorial-Catholicos>
- Keghart.com , “Corrupt Clergy of Armenia Damage Apostolic Church,” (August 1st 2011) - <http://www.keghart.com/Mkrtchyan-Church>
- Keghart.com , “Echmiadzin Under Attack ,” (October 29th 2011) - <http://www.keghart.com/Azadian-Echmiadzin#comment-7259>
- Lragir.am, “The Armenian Apostolic Church is Held Hostage – VIII,” (January 18th 2014) - <http://www.lragir.am/index/eng/0/society/view/31743>
- Milliyet, “Otranto zaferinin ardındaki gerçekler!” (May 25th 2013) - <http://gundem.milliyet.com.tr/otranto-zaferinin-ardindaki-gercek-/gundem/ydetay/1713761/default.htm>
- U.S. Catholic, “Canonization conundrum: The martyrs of Otranto,” - <http://www.uscatholic.org/blog/201305/canonization-conundrum-martyrs-otranto-27314>
- The Guardian, “Pope Francis completes contentious canonisation of Otranto martyrs,” (May 12th 2013) - <http://www.theguardian.com/world/2013/may/12/pope-francis-canonise-otranto-martyrs>
- The New York Times, “Armenian Church, Survivor of the Ages, Faces Modern Hurdles,” (October 3rd 2013) - http://www.nytimes.com/2013/10/04/world/europe/armenian-apostolic-church-survivor-of-the-ages-faces-modern-hurdles.html?pagewanted=2&_r=1
- Thinking Traveller, “The Martyrs of Otranto,” - <http://www.thinkingtraveller.com/thinkpuglia/guide-to-puglia/history-of-puglia/the-martyrs-of-otranto.aspx>

AVİM Rapor No: 4 • Şubat 2014

Ermeni Apostolik Kilisesi'nde Yaşanan Anlaşmazlıklar

Mehmet Oğuzhan TULUN

Ermeni Apostolik Kilisesi'nde Yaşanan Anlaşmazlıklar

Mehmet Oğuzhan TULUN

Dünya Ermeni nüfusunun ezici bir çoğunluğu Hristiyan'dır. Katolik ve Protestan Ermeniler olmakla beraber Ermenilerin çok ciddi bir kısmı Ermeni Apostolik Kilisesi'ne bağlı Ortodoks Hristiyan'dır. Ermeni Apostolik Kilisesi bir *oryantal* Ortodoks kilisesidir.¹ Merkezi Ermenistan'da olan Ermeni Apostolik Kilisesi dışında oryantal Ortodoks kiliseleri arasında Süryani Ortodoks Kilisesi (merkezi Lübnan), Malankara Ortodoks Süryani Kilisesi (merkezi Hindistan), İskenderiye Kıpti Kilisesi (merkezi Mısır), Habeş Tevahedo Kilisesi (merkezi Etiyopya) ve Eritre Tevahedo Kilisesi (merkezi Eritre) vardır. Dini doktrin paylaştıklarını karşılıklı olarak kabul etmekle beraber bu kiliseler birbirlerinden bağımsız olarak yönetilirler. Malankara Ortodoks Süryani Kilisesi eskiden bir parçası olduğu Süryani Ortodoks Kilisesi'nden ayrılarak oluşmuştur. Habeş ve Eritre Tevahedo Kiliseleri ise İskenderiye Kıpti Kilisesi'nden ayrılarak oluşmuşlardır.

Hristiyanlık bir din olarak Beytullahim² doğumlu olduğuna inanılan Nasıralı³ İsa'nın öğretileri ve hayat hikâyesi doğrultusunda, 1. yüzyıl ortalarında bir Musevilik mezhebi olarak ortaya çıkmıştır. İsa'nın Oniki Havarisi tarafından yayılan Hristiyanlık başlangıcından itibaren hem farklı mezhepsel öğretilerine karşı çıkan diğer Musevi-

ler tarafından, hem de o dönemde o coğrafyanın hâkimi olan Roma İmparatorluğu tarafından bastırılmaya, takipçileri ise cezalandırılmaya çalışılmıştır. Ancak 4. yüzyıla gelindiğinde Hristiyanlık artık imparatorluk içerisinde yayılmayı başarmıştı. Bu yayılmayı takiben Roma imparatorları I. Konstantin ve Licinius 313 yılında Milano Fermanı'nı duyurarak Hristiyanlara yapılan zulme bir son vermişler, onlara ibadet özgürlüğü tanımışlardır. 380 yılında ise İmparator I. Theodosius Hristiyanlığı Roma İmparatorluğu'nun resmi dini olarak ilan etmiştir. Bu dönemlerde Roma İmparatorluğu'nun çeşitli yerlerinde Hristiyan kilise yapılanmaları ortaya çıkmaya başlamıştır. İmparator I. Justinianos'un girişimiyle beş yerdeki kilise yapılanması resmileştirilmiştir: bunlar Roma, İstanbul, Antakya, Kudüs ve İskenderiye Kiliseleriydi. I. Konstantin imparatorluk başkentini Roma'dan İstanbul'a taşımış olmasına rağmen Roma Kilisesi bu beş kilise arasında en baskını olarak şekillenmeye başlayıp, zamanla günümüz Roma Katolik Kilisesine dönüşmüştür.

Bu beş kilise yapılanmasının olduğu sırada, I. Konstantin döneminden başlayarak Hristiyanlığın dini doktrinlerini tartışılması ve ortak görüşlere ulaşılması için yedi defa önde gelen Hristiyan din adamları ekümenik konsiller şeklinde toplanmış-

1 Oryantal Ortodoks Hristiyanlığı, doğu Ortodoks Hristiyanlığına dini doktrin bakımından bazı benzerliklere sahiptir. Ancak geçmişte doktrin anlaşmazlıkları sebebiyle doğu Ortodoks Hristiyanlığından da önce o dönemin genel Hristiyanlık anlayışından koparak oluşmuş farklı bir Ortodoksluk anlayışıdır.

2 Filistin özerk bölgesinde, Batı Şeria'da bir kasaba.

3 İsrail'in kuzeyinde bir şehir.

lardır. Ancak üçüncü konsilden itibaren görüş ayrılıkları ortaya çıkmaya başlamıştır. Dördüncü konsil olan Kalkedon (Kadıköy) Konsil’inde ise İsa’nın doğasına atfedilen özellikler konusunda anlaşmazlıklar çıkmıştır. Bu anlaşmazlıklar sebebiyle günümüzde oryantal Ortodoksluğu olarak bilinen Hıristiyanlık anlayışı dönemin genel Hıristiyanlık anlayışından koparak kendi bağımsız yapılanmasına gitmiştir. Ermeni Apostolik Kilisesi bu bağımsız yapılanmanın bir parçası olarak ortaya çıkmıştır.

Ermeni Apostolik Kilisesi’nin önemli bir özelliği milli bir kilise olmasıdır. Diğer bir deyişle Ermeni Apostolik Kilisesi Ermeni halkının kilisesidir. Roma Katolik Kilisesi gibi evrensel bir söylem kullanarak dünyanın çeşitli yerlerindeki insanları bünyesine dâhil etmeye çalışmaz. Ermeni Apostolik Kilisesi esas olarak sadece Ermeni halkının ruhani meseleleriyle ilgilenmekle yetinmektedir. Bu özelliğinden dolayı da Ermeni Apostolik Kilisesi Ermeni halkıyla özdeşleşmiş bir kurumdur, kültürlerinin çok önemli ve vazgeçilmez bir parçasıdır.

Tek bir yapı olarak yönetilen Ermeni Apostolik Kilisesi bazı tarihi gelişmeler sebebiyle bünyesinde dört ana idari birim barındırmaktadır. Bu birimler Kutsal Eçmiyazın Ana Makamı (Vagharshapat/Eçmiyazın, Ermenistan), Kilikya Kutsal Makamı (Antilyas, Lübnan), İstanbul Ermeni Patrikhanesi ve Kudüs Ermeni Patrikhanesi’dir. Dolayısıyla Ermeni Apostolik Kilisesi bünyesinde dört dini önder barındırmaktadır: Eçmiyazın Katolikosu II. Karekin, Kilikya Katolikosu I. Aram, İstanbul Patriği II. Mesrob/Mesrop Mutafyan⁴ ve Kudüs Patriği Nurhan Manukyan’dır. Dikkat edileceği üzere Ermeni Apostolik Kilisesi’nde iki katolikos (en yüksek dini mevki) ve iki tane de patrik vardır (katolikosun bir alt mevki). Eçmiyazın katolikosu eşitler arasında birinci konumdadır ve tüm dünyadaki Ortodoks Ermenilerinin ruhani lideri olarak kabul edilmektedir. İki patrik doğal olarak Eçmiyazın katolikosuna hürmet etmektedir. Kilikya katolikosu da Eçmiyazın katolikosuna hürmet etmekle beraber aslında onunla aynı mevkiye sahiptir ve bu iki katolikosluk arasında tarihten gelen bir iktidar mücadelesi olmuştur. Bu özellikle de Soğuk Savaş döneminde belirgin olmuştur: Eçmiyazın’daki Katolikosluğun din karşıtı Sovyet yönetiminin

hüküm sürdüğü Ermenistan’da bulunması ve bu sebeple pek ses çıkaramamasından dolayı Kilikya Katolikosluğu özellikle Ermeni diasporası açısından ciddi önem kazanmıştır.

1915’de gerçekleşen olaylardan sonra dünyanın çeşitli yerlerine yerleşen Ermeniler yerleştikleri yerlerde kendi kilise yapılanmalarını kurmuşlardır. Bir kaç sene içerisinde Sovyetler Birliği tarafından ilhak edilen Ermenistan’daki Eçmiyazın Katolikosluğunun etkinliğinde Sovyet baskısı altında olduğu için azalma yaşanmıştır. Ermeni diasporası Eçmiyazın katolikosunu ruhani lider saymakla beraber zaman içerisinde kendi kilise işlerini bağımsız bir şekilde yapmaya alışmışlardır. Sovyetler Birliği’nin dağılması ile baskıdan kurtulan Eçmiyazın Katolikosluğu kendini tekrar ortaya koymak için Ermeni diasporasının kilise idari işlerine karışmaya, kiliselerin mali kaynaklarını tek bir çatı altında kendinde toplamaya çalışmaya, ve bu kiliselere gittikleri ülkelerin kültürlerini tanımayan ve çevresinden kopuk davranan Ermenistan’dan piskopos atamaya başlamıştır. İlk baştan itibaren idari işlerde bağımsız davranmaya alışmış olan diaspora kiliseleri bu müdahaleci tavırdan rahatsız olmaya başlamıştır.

Bunun ötesinde zaman içerisinde II. Karekin önderliğindeki Eçmiyazın Katolikosluğu hakkında çeşitli şikâyetler dillendirilmeye başlanmıştır. Bu şikâyetlerin en önemlileri II. Karekin’in kendisi dâhil olmak üzere Eçmiyazın Katolikosluğunun yolsuzluklara ve usulsüzlüklere karışması (buna yurt dışına gönderilen din görevlileri de dâhil), ve II. Karekin’in aşırı otoriter ve saygısız tavrıdır. Genel anlamda II. Karekin’e ve Eçmiyazın Katolikosluğu’na yöneltilen suçlamalar şu şekilde sıralanabilir:

1. II. Karekin eski Ermenistan başkanı Robert Koçaryan ve Ermeni oligarklarının desteğiyle ciddi hileler yapılarak seçilmiş/seçtirilmiştir.
2. II. Karekin’in kadınlarla gizli ilişkiler yaşadığı ve iki çocuğu olduğu iddia edilmektedir.
3. II. Karekin ilahiyat, ve Ermeni tarihi ve kilisesi hakkında yeterli bilgi sahibi değildir. Dua ederken teklediği bile gözlenmiştir.

4 Mesrop Mutafyan yakalandığı ağır Alzheimer hastalığı sebebiyle fiilen tüm görevlerinden çekilmiş durumdadır. Vekilliğini Başepiskopos Aram Ateşyan yapmaktadır.

4. II. Karekin'in çeşitli karakter zaafı olduğu belirtilmektedir. Kendisinin kaba, kaprisli, zalim, para ve ihtişam düşkünü, ve aşırı tepkiler veren bir adam olduğu belirtilmektedir. Özellikle de idari meselelerde dini görevlilerine karşı aşırı otoriter ve sert tavır sergilediği; bütün idari, yasal ve eğitim işlerini kendisinde toplamaya çalıştığı gözlemlenmiştir. Bir piskopos herkesin ortasında "Kukuletanı elinden alacağım... Pelerinini elinden alacağım... Seni zorla cemaatinin önüne çıkaracağım ve cezayı çekmene tanık olacaklar. Hiçbir tören düzenlemeyeceksin ve hiçbir tören senin himayende düzenlenemeyecek..." dediği belirtilmiştir. Burada önemli bir nokta ise Kilikya Katolikosu I. Aram'ın ise benzer otoriter ve sert tavrıdır. I. Aram'ın genç rahiplere "... beni dinlemeyen ve emirlerime itaat etmeyen her kim olursa onu mahvedeceğim, onu pis bir pıçavra gibi kenara atacağım, onu rezil edeceğim ve ona acı çektireceğim," dediği belirtilmiştir.
5. II. Karekin'in Kilise'nin mallarına el koyduğu ve Erivan'da bir minibüs şirketinin ortağı olduğu belirtilmektedir.
6. II. Karekin'in tarihi öneme sahip dini binaları restore ettirmek yerine gereksiz harcamalar yaptığı ve vergi ödemekten kaçındığı belirtilmektedir.
7. II. Karekin'in kendisine yeteri kadar itaat etmediğini düşündüğü görevlileri keyfi bir şekilde görevden aldığı ve görevden alınan personel sayısının rekor sayıya ulaştığı belirtilmiştir. II. Karekin'in Ermeni Apostolik Kilisesi'nde resmen terör estirdiğine ve Kilise'yi ruhani anlamda katlettiğine dair yorumlar yapılmaktadır. Bunun ötesinde II. Karekin'in kayırmacılık yaptığı, görevden aldığı personel yerine kendi akrabalarına ve tanıdıklarına göreve atadığı belirtilmektedir.
8. II. Karekin tekrar tekrar İstanbul ve Kudüs Patrikliklerinin tarihi önemini küçümseyen açıklamalarda ve davranışlarda bulunmuştur.
9. II. Karekin'in Serj Sarkisyan'ın hile yap-

arak kazandığı iddia edilen başkanlık seçimleri zaferini kınamadığı belirtilmiştir.

10. II. Karekin'in Gürcistan'ın Katolikosu II. İly'a'yla yaptığı toplantı sırasında sergilediği kaba ve çocuksu tavrın hem Ermeni Apostolik Kilisesi'ni, hem de Ermenistan ve Gürcistan Ermenilerini küçük düşürdüğü belirtilmiştir.
11. II. Karekin yönetiminde Eçmiyazin Katolikosluğunun bir entrika, şüphe, korku, kıskançlık ve usulsüzlük yuvası haline geldiği belirtilmektedir. Kıdemli rahiplerin şaşalı hayatlar yaşadıkları, çocuk sahibi oldukları, dünya çapında kilise yapılanmasında rahipler arası eşcinsel ilişkilerin arttığı gözlemlenmiştir. Ermenistan'daki rahiplerin resmen şirket sahipleri oldukları ve din görevlisinden ziyade iş adamı gibi davrandıkları gözlemlenmiştir. Yolsuzluğa karıştığı iddia edilen din adamları arasında ise geleceğin Eçmiyazin Katolikosu olarak gösterilen (ve II. Karekin'in kolladığı) Ararat Bölgesi ruhani önderi Episkopos Navasard Gcoyan vardır.
12. Eçmiyazin Katolikosluğu'nun yarattığı bu çarpık düzende dine gönülden inanan, iyi eğitilmiş ve ahlaklı kişiler yerine; dini inançları kötüye kullanan, niteliksiz, hırslı ve ahlaksız kişilerin din adamlığı görevlerine alındığı belirtilmektedir.

Tüm bu olumsuz gelişmelerin üzerine en son olarak ise Fransa Ermenilerinin ruhani önderi Başpiskopos Norvan Zakaryan'la ilgili olarak bir skandal yaşanmıştır. İyi bir insan ve düzgün bir din adamı olarak bilinen ve Fransa Ermenileri tarafından büyük saygı gören Zakaryan, kendisini insanların ortasında küçük düşüren II. Karekin'in davranışları sebebiyle istifa ettiğini açıklamıştır. Bu olayın öncesinde ise II. Karekin Fransa Ermenilerinin hakkında şikâyetçi olduğu, Zakaryan'ın da karşı çıktığı ve suç işlediği ispatlanmış Vatche Hayrabadian'ı Fransa kilisesine atamıştır. Zakaryan II. Karekin'e hitaben yazdığı istifa mektubunda zaten kendisi tarafından bir süredir kötü muamele gördüğünü belirtmiş, "Muhterem Katolikos, iş adamı psikolojisiyle yetiştirilmiş ve yönetilemez hale gelmiş ruhanilerle uğraşmaya ne niyetim var, ne de vaktim. Bu yüzden, [geçiş sü-

resi tanımak için] 1 Kasım 2013 itibariyle Fransa Ermenileri Ruhani Önderliği, Batı Avrupa Delegeliği ve Yüce Ruhani Meclis Üyeliği görevlerinden istifa ettiğimi bildiririm,” diyerek mektubunu sonlandırmıştır.

II. Karekin ise oluşan gerginliği dindirmek yerine Zakaryan’a verdiği cevap ile ortamı daha da germiştir. II. Karekin cevabında Zakaryan’ın açıklamalarının yersiz ve tuhaf olduğunu belirtmiş, Zakaryan kötü muamele ile ilgili ortaya attığı iddiaları kanıtlamak ile yükümlü olduğunu belirtmiştir. 31 Temmuz 2013’de Eçmiyazın’da toplanan Yüksek Ruhani Kurul, Zakaryan’ın istifasını hemen kabul etmiştir. Bu karar da ayrı tepki toplamıştır, çünkü daha önce de belirtildiği gibi Zakaryan gerekli geçiş sürecine imkân tanımak amacıyla Kasım ayından geçerli olmak üzere istifa ettiğini açıklamıştı.

Ermeni dünyasında büyük tepkiye sebep olan bu kurul kararı sonrasında I. Aram’dan bir tepki gelmemiştir. Kudüs Patriği Nurhan Manukyan ise sert tepki göstermiştir. II. Karekin’e hitaben mektubunda hayli sert ifadeler kullanan Manukyan, Katolikos’un bazı uygulamalarını eleştirmiş ve Zakaryan’a yönelik muameleyi de kabul edilemez bulduğunu belirtmiştir. II. Karekin’e müdahaleci ve otoriter tavrını hatırlatan Manukyan, Katolikos’un tarihe “yapıcı” sıfatıyla geçmek istediğini, ama bu gidişle hakkında geriye sadece olumsuz değerlendirmelerin kalacağı uyarısında bulunmuştur. Tepkisini göstermek için aynı zamanda o sıralarda II. Karekin’in başkanlığında Eçmiyazın’da yapılması planlanan ve kıdemli din görevlilerinin katılacağı bir toplantıya kendisinin katılmayacağını belirtmiştir. Manukyan’ın ve vekilliğini yaptığı Patrik Mesrop Mutafyan’ın aksine (Mutafyan da geçmişte II. Karekin’e tepkisini göstermiştir), Başepiskopos Aram Ateşyan’ın ise II. Karekin’e destek çıktığı belirtilmiştir. Her fırsatta Mutafyan’ın haklarını savunduğunu iddia eden Ateşyan’ın bu ters tutumundaki amacının II. Karekin’le ilişkilerini sıcak tutarak kendi konumunu sağlama almak olduğu belirtilmiştir.

Episkopos Gcoyan’ın yolsuzluğa karıştığı, Zakaryan’ın istifa ettiği ve ortamın gerildiği bir zamanda neredeyse 600 seneden sonra ilk defa Ermeni Apostolik Kilisesi’nin genel meclisi (synod) toplanmıştır. 24-27 Eylül 2013’de toplanan genel meclisin gündeminde 1915 olaylarında

hayatını kaybeden Ermenilerin topluca aziz ilan edilmesi hazırlıkları; ve toplu ayin, eğitim ve kilisenin toplumsal görevleri gibi meseleler olduğu belirtilmiştir. Ancak gözlemciler kapalı kapılar altında Gcoyan ve Zakaryan skandalları hakkında tartışmalar dışında kilise içerisinde tartışmalara sebep olan diğer sıkıntılı meselelere neredeyse hiç girilmediğini belirtmişlerdir. Gözlemcilerin aksine Kilise yaptığı açıklamalarla kilise içerisinde ciddi sıkıntıların ve bölünmelerin olmadığını belirtmiştir. II. Karekin’in sözcüsü Vahram Melikyan düzenlenen basın toplantısında genel kilise meclisinin toplanmasının Kilise’nin her kesimin fikirlerini göz önüne alarak sorunlarını çözmeye gayret ettiğinin somut bir göstergesi olduğunu belirtmiştir. Kilise içerisinde fikir ayrılıklarının kaçınılmaz olduğunu belirten Melikyan, bu fikir ayrılığının Kilise içerisinde bir mücadele ya da gruplaşmalar olduğu anlamına gelmediğini belirtmiştir. I. Aram ise Kilise’nin kendisini ciddi anlamda yenilemesi gerektiğini, insanların ihtiyaçlarını ve beklentilerini karşılayabilecek duruma gelmesi gerektiğini belirtmiştir. Ancak aynı zamanda Kilise içerisinde bölünme olmadığını; tek kilise, tek ulus, tek hedef olduklarını ifade etmiştir. Kilise içerisinde iki katolikos olmasının bir sıkıntı olmadığını, aksine bu ikiliğin Kilisenin bir Katolikos zenginliği olduğunu belirtmiştir.

Ermeni dünyasında Kilise’de olan bu gelişmeler karşısında farklı tepkiler verilmektedir. Ermenilerin bir kısmının (özellikle diaspora mensubu olanların) tepkisi eleştireldir: Kilise’nin ve din adamlarının yolsuzluklarının ve beceriksizliklerinin ciddi boyutlara ulaştığından, bu durumun Ermenileri Kilise’den soğutarak diğer mezhep ve tarikatlara rekor sayıda geçişlerine sebep olmasından yakınmaktadır. Durumun düzeltilmesi için Kilise yapılanmasına mutlaka şeffaflık ve demokratik ilkeler getirilmesi gerektiğini savunmaktadırlar. Kilise’ye yapılan bu eleştirilerin Kilise’yi yıpratmak pahasına daha iyi bir gelecek için yapılması gerektiğini belirtmektedirler. Ermenilerin diğer bir kısmı (özellikle Ermenistan’da yaşayanların) ise Kilise’ye yöneltilen bu eleştirileri kabul etmemektedir. II. Karekin ve Eçmiyazın Katolikosluğuna karşı bir karalama kampanyası gerçekleştirildiği ve bunun arkasında kendini öne çıkarmaya çalışan I. Aram’ın olduğunu iddia edenler vardır. Kilise’ye demokratik ilkelerin uygulanmaya çalışılmasının yersiz ve ters olduğunu, bu tür tartışmalarla Ermenilerin kendi aralarında

gereksiz yere bölündüklerini belirtmektedirler.

Burada esasen önemli olan II. Karekin ya da Eçmiyazın Katolikosluğunun yarattığı çarpık düzen değildir. Burada önemli olan tarihsel bir süreç olarak diaspora mensubu, genelde Batılı Ermeniler ile Ermenistan Ermenileri arasındaki farklılaşmadır. Dünyanın farklı yerlerinde farklı koşullarda yaşamaları sebebiyle bu iki Ermeni grubu arasında sosyo-kültürel, ekonomik ve ideolojik farklılaşma ortaya çıkmıştır. Diaspora Ermenileri Ermenistan'a ve Eçmiyazın Katolikosluğuna Batı toplumu değerleriyle, dışarıdan içeriye eleştirel bir şekilde bakmaktadırlar. Ermenistan Ermenileri ise anavatanı koruma-kollama zihniyeti ile ülkelerinin ve ülkelerinin değerlerini kollamaktadırlar. Bir tarafta demokratik ve özgürlükçü değerlere inanan Batılı Ermeniler, diğer tarafta ise geleneksel ve otoriter anlayışa sahip Ermenistan Ermenileri vardır. Dini meselelerin ötesinde bu farklılaşma siyasi meselelere de yansımaktadır. Ermenistan'daki Serj Sarkisyan liderliğindeki hükümeti eleştirenlere tepki gösteren bazı Ermeniler, "en azından onlar [Sarkisyan hükümeti] yurtdışında yaşamak veya yurtdışına kaçmak yerine Ermenistan'da kalıp ülkeleri için sonuna kadar mücadele ediyorlar" demektedirler.

Yakın zamanda gerçekleşen Noel ayininde II. Karekin'in yaptığı açıklamalar Ermeniler arasındaki farklılaşmayı gözler önüne sermektedir. 6 Ocak 2014'de yapılan Noel ayininde II. Karekin Ermeni toplumunda yitirmeye başlanan geleneksel değerlerden dolayı yakınmış, bunun sebebini ise özgürlüğe yapılan aşırı vurgu olduğunu ifade etmiştir. İfade özgürlüğü aracılığıyla İsa'nın gerçeklerinin bir kenara bırakılarak gerçeklerin çarpıtıldığını, taraflı ve göreceli fikirlerin yayıldığını belirtmiştir. Açık sözlü davranmanın ve hakaret etmenini cesur bir davranış olarak görüldüğünü, sorumlulukların haklar karşısında geri plana itildiğini belirtmiştir. En ilginç olan sözleri ise saldırgan insan hakları savunuculuğunun bazen Ermenistan gibi muhafazakâr toplumları kendi toplumsal düşünüş şekilleri ve değerlerine ters düşen kararlar vermeye ittiği olmuştur. II. Karekin doğrudan her hangi birilerine işaret etmemesine rağmen sözlerini son zamanlarda ağır eleştiriler yapan muhalefet, sivil toplum, ve diaspora mensuplarına yönelttiği belirtilmektedir. Buradan da

anlaşılacağı gibi II. Karekin kendisine ve önderliğini yaptığı Eçmiyazın Katolikosluğun'a yöneltilen eleştirileri farklı bir zihniyet ile algılamaktadır. II. Karekin için mesele geleneksel Ermeni değerleri ile yabancı kaynaklı Batılı değerler arasındaki uyumsuzluk sorunudur.

Kilise'deki bu gelişmelere ve Ermeniler arasında çıkan tüm tartışmalara rağmen unutulmamalıdır ki bu Ermenilerin bir iç meselesidir. Bu tür tartışmalar Ermeni toplumunun bölündüğü anlamına gelmemektedir. Tüm Ermenileri çok yakından ilgilendiren 1915 olayları gibi önemli meselelerde Ermeniler düşmanları olarak gördükleri Türkiye karşısında tek cephe olarak mücadele edeceklerdir. Ermeniler Türkiye'yi sıkıştırmak için özellikle dini ve tarihi meselelerden yola çıkarak faaliyetlerde bulunacaklar, ve bu faaliyetler 1915 olaylarının 100. yıldönümü olan 2015'te zirve yapacaktır. Bu bağlamda yakın zamanda II. Karekin'in Dünya Kiliseler Konseyi'nin başkanı seçilmesi dikkat edilmesi gereken bir gelişmedir.

5 Kasım 2013 tarihinde II. Karekin Dünya Kiliseler Konseyi'nin 10. toplantısında oybirliği ile sekiz yıllığına Dünya Kiliseler Konseyi Başkanı seçilmiştir.⁵ II. Karekin'in seçilmesinin ardından Ermeni girişimleri sayesinde Konsey sözde Ermeni soykırımının 100. yıldönümü anma etkinliklerine aktif bir şekilde katılmaya karar vermiştir. Örnek olarak Konsey 24 Nisan 2015'de Cenevre'de uluslararası hukuk uzmanları ve soykırım uzmanlarının katılımıyla soykırımın tanınması ve telafisine ilişkin uluslararası bir kongre düzenleyeceğini açıklamıştır. Bu kongreyle beraber aynı tarihlerde Cenevre'de sözde soykırım sebebiyle hayatını kaybedenler adına evrensel (tüm Hıristiyanlık âlemini kapsayacak şekilde) bir dua etme töreni gerçekleştirilecektir. Konsey aynı zamanda Konsey üyesi kiliseleri sözde Ermeni soykırımı kurbanlarını anmaya ve soykırımın tanınması için gayret göstermeye çağırmıştır. Konsey'in bu kararı bir nevi 1983 yılındaki kararının bir devamı niteliğindedir: 1983 yılında Konsey sözde soykırımı tanımış ve BM'ye soykırımın tanınması için çağrıda bulunmuştu.

Yukarıda anlatıldığı gibi II. Karekin'in Dünya Kiliseler Konseyi'nin başkanı seçilmesiyle beraber Ermeniler Hıristiyan dünyasını kullanarak Türki-

⁵ 1948 yılında kurulan Dünya Kiliseler Konseyi'ne 100 ülkeden 340 kilise ve kilise birliği katılmaktadır. Konsey'in misyonunun kiliseler arası ve ekümenlik ilişkilerini teşvik etmek; ve dünyada insan haklarını, adaleti ve barışı korumak olduğu belirtilmektedir. Roma Katolik Kilisesi bu konseyin üyesi değildir, ancak konseyde Papanın gözlemcisi bulunmaktadır.

ye'yi sıkıştırmak isteyeceklerdir. Dünyada şu anda Roma Katolik Kilisesi'nin öncülük ettiği, farklı Hıristiyan gruplar arasındaki bağları kuvvetlendirmeyi, dayanışmayı arttırmayı amaçlayan bir akım vardır. Burada Roma Katolik Kilisesi eşitler arasında birinci ilkesinden yola çıkarak kendisini öne çıkarmaya çalışmaktadır ve bu ister istemez güç mücadeleleri yüzünden farklı kilise yapılanmaları arasında sürtüşmeyi ortaya çıkarabilecektir. Ancak gene de Hıristiyan dünyasının tüm farklılıklarına rağmen ortaklaşa hareket etmesi gerektiği çağrısı önemli bir gelişmedir. Ermeniler değişik şekillerde bu gelişmelerden faydalanmak isteyeceklerdir.

Örnek olarak Osmanlı İmparatorluğu'nun 1480 Otranto Seferi'nde hayatlarını kaybeden İtalyanların Roma Katolik Kilisesi tarafından toplu aziz ilan edilmesi meselesi vardır. Bu gelişmenin Türkiye'ye karşı kullanılabilir olmasına şaşırmanın gerekir. Otranto Seferi Türkiye'de pek de üzerinde durulmayan bir konudur, ancak Avrupalı Hıristiyanlar için önemi büyüktür. Bunun sebebi Otranto Seferiyle Osmanlı İmparatorluğu İtalyan'ın içlerine doğru ilerleyerek Roma'yı ele geçirmek istemiştir. Bunun gerçekleşmesi halinde Roma Katolik Kilisesi Osmanlı İmparatorluğu'nun himayesi altına girecekti. 1453'te İstanbul'un fethinin şok etkisi yarattığı Avrupa'da Türklerin İtalyan'ın güney ucundaki Otranto'dan ilerleyerek Roma'yı ele geçirmeleri tam bir felaket senaryosunu temsil etmekteydi. Ancak bu senaryo gerçekleşmedi, çünkü seferi başlatan Fatih Sultan Mehmet ansızın öldü ve yerine tahta geçen II. Bayezid seferi yürüten Gedik Ahmed Paşa'yı geri çağırdı. Gedik Ahmed Paşa ve askeri birliklerinin çoğunluğunun geri çekilmesinden bir süre sonra Osmanlı İmparatorluğu Otranto üzerindeki hâkimiyetini kaybetti.

Otranto şehrinin Osmanlı birliklerine karşı çok çetin bir mücadele verdiği bilinmektedir. Ancak Batılı tarih anlatısına göre Gedik Ahmed Paşa ve birlikleri son derece gaddarca hareket etmiş; 12 bin kişi öldürmüş, 5 bin kişiyi esir almışlar, esirlerden birçoğunu da köle olarak satmışlardır. Bu anlatıya göre Otranto kalesine giren Osmanlı birlikleri bütün rahipleri öldürmüşler, şehrin katedralinin kutsallığına saygı göstermeden kirletmişlerdir. Aynı zamanda şehirde hayatta kalan yaklaşık 800 erkeği bir araya toplayarak Müslümanlığa geçmeleri gerektiği, aksi takdirde

idam edileceklerini belirtilmişlerdir. Aralarından terzi Antonio Primaldo Pezzula dinlerini asla değiştirmeyeceklerini belirtmiş, grubun diğer üyeleri de bu beyanata katılmıştır. Bunun üzerine başta Pezzula olmak üzere grubun tüm mensupları idam edilmiştir. İddiaya göre Pezzula'nın cesedi kafası kesik olmasına rağmen herkes idam edilene kadar ayakta kalmış, bunu gören Osmanlı cellatlarından birisi bu olay karşısında çok etkilenerek orada Hıristiyanlığa geçtiğini ifade ettikten sonra kendisi de idam edilmiştir.

Dönemin Türk ve Müslüman karşıtı tarih anlatısının dışına çıkıldığında Otranto Seferi hakkında anlatılanların uydurma bir hikâyeden ibaret olduğu anlaşılmaktadır. Seferde 12 bin kişinin öldürülmüş olması mümkün değildir, çünkü şehrin o dönemki nüfusunun en fazla 8 bin olduğu bilinmektedir. Gedik Ahmed Paşa ve birliklerinin anlatıldığı gibi kuşatma sırasında ve sonrasında gaddarca davrandığı da inandırıcı değildir, çünkü Gedik Ahmed Paşa daha önceki fetihlerinin hiçbirinde bu şekilde bir şiddet uygulamamıştır. Aynı zamanda Otranto Seferi Papalıkla rekabet içerisinde olan Floransa hükümdarı Lorenzo de' Medici'nin teşvikiyle de gerçekleştirilmişti. İtalyan bir hükümdarın desteğini alarak İtalya'ya yapılmış bir seferde gaddarca davranıldığı iddiası pek mantıklı değildir.

Daha da önemlisi Osmanlı İmparatorluğu'nun o dönemde fethedilen topraklarda uygulanan bir zorla müslümanlaştırma politikası yoktu. Ayrıca 800 kişinin Müslüman olmayı reddettiği için idam edildiğine dair o döneme ait ne bir Batılı ne de bir Osmanlı tarihi belge bulunmaktadır. Ölüm pahasına dinini savunan şehit Hıristiyan hikâyeleri kuşatmadan en az 20 sene sonra ortaya çıkmaya başlamıştır.

Ancak "Otranto Şehitleri" hikâyesini yalanlayan bu tür verilere ve savunduğu dinlerarası diyaloga rağmen Papa Fransis, Pezzula dışında hiçbirisinin isimlerinin bile bilinmediği 800 kişiyi 12 Mayıs 2013'de topluca aziz ilan etmiştir. Böylece Papa Fransis 1539'da başlatılan bir azizleştirme sürecinin tamamlanmış olmuştur. Roma Katolik Kilisesi'nin tarihinde ilk defa bu şekilde bir topluca azizleştirme olmuştur.

Bu toptan azizleştirme Ermeniler gibi "gaddar/vahşi Türkler" imajını yaymaya çalışan

gruplar için önemli bir propaganda aracı olarak kullanılabilir. Aynı zamanda Ermenilerin 1915 olaylarında hayatlarını kaybeden Ermenileri toptan aziz ilan etmeleri için “Otranto Şehitleri” bir emsal teşkil ediyor olarak yorumlanabilir. Roma Katolik Kilise’nde olduğu gibi Ermeni Apostolik Kilisesi’nde de aziz ilan etmek kolayca yapılabilen bir işlem değildir. Bir kişinin aziz ilan edilebilmesi için hayatta olan Kilise mensubu birisi tarafından tanıklık edilmesi; dini bütün bir insan olduğu, inancı yüzünden hayatını kaybettiği ve ölümünden sonra bir mucize gerçekleştiği somut bir şekilde saptanmalıdır. Bu tür teolojik meseleler dışında toplu aziz ilan etmenin dünyada yaratacağı tepki de ele alınacaktır. Aziz ilan edilmesi öngörülen insan sayısı Ermeni iddiaları çerçevesinde

en az bir buçuk milyondur. Böyle bir toplu azizleştirme Otranto Şehitleri’nin karşılaştırılmayacak kadar ötesine geçecektir. Aynı zamanda Türkiye aleyhindeki tarih anlatımında bile 1915 olaylarında ölen Ermeniler dini sebepten ziyade siyasi sebeplerden öldüğü belirtilmektedir. Böyle bir durumda bu kadar çok kişinin topluca aziz ilan edilmesi dünya kamuoyu tarafından ciddiyetsiz bir davranış olarak algılanabilir.

Sonuç olarak oluşturulmaya çalışılan Hıristiyan dayanışması göz önünde bulundurulduğunda, Otranto Şehitleri ve 1915 olaylarında ölen Ermenilerin topluca aziz ilan edilmesi meseleleri Türkiye’ye karşı propaganda araçları olarak kullanılabilirler. Bu sebepten dolayı bu iki meselenin de yakından takip edilmesi gerekmektedir.

Kaynaklar

Agos, “Diaspora’dan II. Karekin’e isyan dalga dalga yayılıyor,” (16 Ağustos 2013) - <http://www.agos.com.tr/haber.php?seo=diasporadan-ii-karekine-isyan-dalga-dalga-yayiliyor&haberid=5534>

Agos, “Kiliselerde gerginlik büyüyor,” (22 Temmuz 2013) - <http://www.agos.com.tr/haber.php?seo=kiliselerde-gerginlik-buyuyor&haberid=5402>

Asbarez.com, “World Council of Churches to Observe Genocide Centennial,” (6 Kasım 2013) - <http://asbarez.com/115900/world-council-of-churches-to-observe-genocide-centennial/>

DemokratHaber.net, “Dünya Kiliseleri Konseyi Başkanı seçildi,” (5 Kasım 2013) - <http://www.demokrathaber.net/dunya/dunya-kiliseleri-konseyi-baskani-secildi-h24434.html>

DemokratHaber.net, “Dünya Kiliseler Konseyi’nden soykırım etkinlikleri,” (7 Kasım 2013) - <http://www.demokrathaber.net/guncel/dunya-kiliseler-konseyinden-soykirim-etkinlikleri-h24542.html>

HaberTürk, “Vatikan, 533 senelik kan dâvâsı Fatih’in donanmasının tablosu ve yüzlerce azizlik ilânı ile taçlandırdı!” (19 Mayıs 2013) - <http://www.haberturk.com/yazarlar/murat-bardakci/845652-vatikan-533-senelik-kan-davasini-fatihin-donanmasinin-tablosu-ve-yuzlerce-azizlik-ilani-ile-taclangirdi>

Hürriyet, “Vatikan’ın Otranto hakkında anlatmadıkları,” (11 Mayıs 2013) - <http://www.hurriyet.com.tr/pazar/23261592.asp>

Hetq online, “The Armenian Church is Held Hostage by Its Hierarchy: Part 1,” (6 Ekim 2013) - <http://hetq.am/eng/opinion/29854/the-armenian-church-is-held-hostage-by-its-hierarchy-part-1.html>

Hetq online, “The Armenian Church is Held Hostage by Its Hierarchy: Part 2,” (21 Ekim 2013) - <http://hetq.am/eng/news/30136/the-armenian-church-is-held-hostage-by-its-hierarchy-part-2.html>

Hetq online, “The Armenian Church is Held Hostage by Its Hierarchy: Part 3,” (5 Kasım 2013) - <http://hetq.am/eng/news/30469/hayc-ekxecin-patande-3.html>

Hetq online, “The Armenian Church is Held Hostage by Its Hierarchy: Part 4,” (26 Kasım 2013) - <http://hetq.am/eng/news/30962/>

Hetq online, “The Armenian Church is Held Hostage by Its Hierarchy: Part 5,” (3 Aralık 2013) -

<http://hetq.am/eng/news/31139/the-armenian-church-is-held-hostage-by-its-hierarchy-part-5.html>

Hetq online, “The Armenian Apostolic Church is Held Hostage – VII,” (4 Ocak 2014) - <http://hetq.am/eng/news/31823/the-armenian-apostolic-church-is-held-hostage-%E2%80%93-vii.html>

Institute for War and Peace Reporting, “Turbulent Times for Armenia’s Ancient Church,” (7 Ekim 2013) - <http://iwpr.net/report-news/turbulent-times-armenias-ancient-church>

International Business Times, “Statement To Muslims? Pope Francis To Canonize 800 Martyrs Murdered By Ottoman Turks,” (6 Mayıs 2013) - <http://www.ibtimes.com/statement-muslims-pope-francis-canonize-800-martyrs-murdered-ottoman-turks-1239421>

Keghart.com, “Catholicos Karekin II Stands Accused,” (8 Ağustos 2013) - <http://www.keghart.com/Editorial-Catholicos>

Keghart.com, “Corrupt Clergy of Armenia Damage Apostolic Church,” (1 Ağustos 2011) - <http://www.keghart.com/Mkrtchyan-Church>

Keghart.com, “Echmiadzin Under Attack ,” (29 Ekim 2011) - <http://www.keghart.com/Azadian-Echmiadzin#comment-7259>

Lragir.am, “The Armenian Apostolic Church is Held Hostage – VIII,” (18 Ocak 2014) - <http://www.lragir.am/index/eng/0/society/view/31743>

Milliyet, “Otranto zaferinin ardındaki gerçekler!” (25 Mayıs 2013) - <http://gundem.milliyet.com.tr/otranto-zaferinin-ardindaki-gercek-/gundem/ydetay/1713761/default.htm>

U.S. Catholic, “Canonization conundrum: The martyrs of Otranto,” - <http://www.uscatholic.org/blog/201305/canonization-conundrum-martyrs-otranto-27314>

The Guardian, “Pope Francis completes contentious canonisation of Otranto martyrs,” (12 Mayıs 2013) - <http://www.theguardian.com/world/2013/may/12/pope-francis-canonise-otranto-martyrs>

The New York Times, “Armenian Church, Survivor of the Ages, Faces Modern Hurdles,” (3 Ekim 2013) - http://www.nytimes.com/2013/10/04/world/europe/armenian-apostolic-church-survivor-of-the-ages-faces-modern-hurdles.html?pagewanted=2&_r=1

Thinking Traveller, “The Martyrs of Otranto,” - <http://www.thinkingtraveller.com/thinkpuglia/guide-to-puglia/history-of-puglia/the-martyrs-of-otranto.aspx>